

ר' עובדיה מברטנורא

אחד יהיה אותו הצד בולט ונראה נקרא מלא לוגמיו. ושעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית: ג אינו חייב אלא חטאת אחד. דמחד קרא נפקי אכילה ושתייה וחד שמא הוא: אכל ועשה מלאכה. מתרי קראי נפקי ותרי שמות נינהו: ד אין מענין אותם. אין חייבין למנוע מהן מאכל: מחנכין אותן. לשעות. היה רגיל לאכול בארבע שעות מאכילין אותו בחמש או בשש כפי כח הבן: קודם לשנה. שנה אחת קודם לפרקו, אם התינוק חולה ותש כחו ואינו יכול לסבול: וקודם לשתיים. או שתי שנים קודם פרקו אם התינוק בריא. ופרקו הוי התינוקת בת י"ב שנה ויום אחד שאין דרכה להביא סימנים עד זמן זה ואז היא בת עונשין. ופרקו של

משנה ג

מי שאכל ושתה ביום הכיפורים בהעלם אָחַד, שלא ידע שיום הכיפורים היום, או שלא ידע שאסור לאכול ולשתות ביום הכיפורים - אינו חַיֵּב להביא אֶלָּא חֲטָאת אָחַת, כי שתיה בכלל אכילה, ונמצא שעבר על איסור אחד¹¹⁷. אבל אם אָכַל וְעָשָׂה מְלֶאכֶה ביום הכיפורים, אפילו בהעלם אחד - חַיֵּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת כי שני איסורים הם, מלאכה ואכילה. אם אָכַל אֶכְלִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאִכְלָהּ, וְשָׁתָה מְשֻׁקֵּין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתְיָהּ, וְשָׁתָה צִיר - מוהל היוצא מדגים מלוחים או מְרִיס - רוטב של דגים כבושים, שהם מלוחים - פְּטוּר מִכֶּרֶת או מלהביא קרבן חטאת, וחייב מִכֶּת מִרְדוֹת מִדְּרַבְּנָן:

משנה ד

הֲתֵינּוּקוֹת הַקֶּטְנִים, אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים - אין חייבין למנוע מהן מאכל, אֶבֶל מְחַנְכִּין אוֹתָם להתענות כמה שעות ביום הכיפורים שהוא לְפָנֵי הַשָּׁנָה הסמוכה לפירקו, אם הילד חלש ותש כח, ואינו יכול לסבול העינוי וְלְפָנֵי שְׁנָתַיִם הסמוכות לפירקו אם הוא בריא, בְּשִׁבִיל שִׁיחֵיו רְגִילִין בְּמִצּוֹת¹¹⁸:

ביאורים והרחבות

מצטרפין. רב נחמן אמר: אפילו תימא רבנו, עד כאן לא קא אמרי רבנן התם, אלא לענין טומאה, דשם טומאה חד היא, אבל הכא (צירוף אכילה ושתייה) משום יתובי דעתא הוא, והאי לא מיתבא דעתיה. וכן אמר ריש לקיש: במחלוקת שנויה ורבי יהושע היא, דתנן: כלל אמר רבי יהושע כו'. ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנו, עד כאן לא קאמרי רבנן התם, אלא לענין טומאה, אבל הכא משום יתובי דעתיה הוא והאי לא קא מיתבא דעתיה.
117. בגמרא (פא, א) שואלין: מדוע התורה לא כתבה במפורש את האיסור של אכילה ושתייה ביום הכיפורים? והשיבו: משום שלא אפשר, כי אם ייכתב "לא יאכל ביום הכפורים", הרי אכילה היא בכזית, וביום הכיפורים האיסור הוא בככותבת! אם ייכתב "לא תעונה" - קום אכול משמע! דהיינו יובן ההפך, שצריך לאכול! אם ייכתב "השמר פן לא תעונה" - ריבוי לאוין הם, ונחשוב ששלושה איסורין יש כאן!
118. בגמרא (פב, א) אמר רב הונא: בן שמונה ובן תשע מחנכין אותו לשעות, בן עשר ובן אחת עשרה משלימין מדרבנן, בן שנים עשרה משלים מדאורייתא בתינוקת. ורב נחמן אמר: בן תשע, בן עשר, מחנכין אותו לשעות, בן אחת עשרה בן שנים עשרה, משלימין מדרבנן, בן שלש עשרה משלים מדאורייתא בתינוק. ורבי יוחנן אמר: השלמה דרבנן ליכא, בן עשר בן אחת עשרה, מחנכין אותו לשעות, בן שנים עשרה משלים מדאורייתא.

משנה ה

עֲבָרָה - אשה הרה **שְׁהָרִיחָה** תבשיל, ונתאוותה לאכול - **מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ** מהתבשיל **עַד שֶׁתִּשָּׁיב נַפְשָׁהּ** ותתיישב עליה דעתה¹¹⁹.
חוֹלָה - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְקִיאִין** - רופאים מומחים. **וְאִם אֵין שֵׁם בְקִיאִין** - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ, עַד שְׁיֹאמַר דִּי אַכְלְתִּי**, ואינני מסוכן יותר¹²⁰:

משנה ו

מִי שֶׁאֲחָזוּ בְלִמּוֹס - חולי הבא מחמת רעבון - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ אֶפְלוֹ דְבָרִים טְמֵאִים עַד שְׁיֹארוּ עֵינָיו** שיתרפא¹²¹.
מִי שֶׁנִּשְׁכַּח בְּלֵב שׁוֹטָה - **אֵין מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִחֲצַר כְּבֵד** - מיותרת הכבד **שְׁלוֹ** - של הכלב, שאף על פי שנהגו העם להשתמש ברפואה זו, אין

ר' עובדיה מברטנורא
תנוק הוי בן י"ג שנה ויום אחד וקודם זה אינו בר עונשין: ה עוברת שהריחה. העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו, ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים: על פי בקיאים. רופאים מומחין באומנותן: אין שם בקיאים מאכילין אותו על פי עצמו. הכי מפרשה מתניתין בגמרא, במה דברים אמורים דסומכין על דברי בקיאים, בומן שהחולה אומר איני צריך או שותק, אבל אמר צריך, אין שם בקיאים כלל, כלומר אין בקיאותן חשובה לכלום אבל מאכילין אותו ע"פ עצמו. ואף על פי שהבקיאים אומרים אינו צריך: ו בולמוס. חולי האוחז מחמת רעבון ומסוכן למות,

וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא: כלב שוטה. רוח רעה שורה עליו. וסימנים שלו, פיו פתוח ריריו נוטף אזניו סרוחות וזנבו מונחת לו בין ירכותיו ומהלך על צדי רשות הרבים, ויש אומרים אף נובח ואין קולו נשמע: אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. ואע"פ שנהגו הרופאים ברפואה זו

ביאורים והרחבות

119. גרסינן בגמרא (פג, א): תנו רבנן: עוברת שהריחה בשר קודש, או בשר חזיר, תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה, אם נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה, ואם נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו, **שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.**

120. בגמרא (פג, א) למדין: **חסורי מיחסרא והכי קתני** (על פי דעת ר' ינאי בפירוש המשנה): במה דברים אמורים (שמאכילין אותו על פי בקיאים)? דאמר "לא צריך אני", אבל אמר "צריך אני", (אם) אין שם בקיאים תרי (שני בקיאים), אלא (רק בקיא) חד דאמר לא צריך, מאכילין אותו על פי עצמו (אך אם החולה אומר 'צריך' ושני בקיאים אומרים 'לא צריך' - לא מאכילים אותו).
מר בר רב אשי אמר: כל היכא דאמר "צריך אני", אפילו איכא מאה דאמרי "לא צריך", לדידיה שמעינן, שנאמר: "לב יודע מרת נפשו" (ולפי דבריו, פירוש המשנה "אין שם בקיאים", כלומר שלא מתחשבים בדעתם כלל, שאפילו הם מאה והוא אחד, כיוון שהוא אומר שצריך יאכל, ש"לב יודע מרת נפשו").

121. בגמרא (פג, א) למדין: תנו רבנן: מניין היו יודעין שהאירו עיניו? משיבחין בין טוב לרע. אמר אביי: ובטעמא. תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו הקל הקל (מתחילין באיסורין קלים): טבל ונבלה, מאכילין אותו נבלה (טבל יש בו מיתה בידי שמים ונבלה בלא תעשה בלבד), טבל ושביעית, שביעית (שביעית בעשה), טבל ותרומה - תנאי היא, דתנאי: מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה, בן תימא אומר: תרומה ולא טבל.